

D É L

Major Nándor

6.

Akkor már csak Olivera járt hozzám; tudtam, a remetének végleg nyoma veszett: egyszer csak úgy ellepték a hegyet a járőrök, hogy nem-e egyszer madárrá szerettem volna válni, csak hogy kikerüljek gyűrűjükből; Olivera hozta meg a hírt, hogy a temetőcsösztf elfogták, egy fáról szedték le, szélcsend volt, a fa mégis enyhén hintázott. A remetét azonban sehol sem lelték, s tudtam, hiába is keresik: egy reggelen, fáradtan, izzasztó, éhesen, égő szemmel, már-már barlangjaim égérfogójától is szökvén, ott találtam magam a sziget északi részén, a másik város feletti hegytetőn, s megfordult a fejemben: akár le is ereszkedhetnék ebbe az idegen városba, sehol senkim, a tábla tiszta előtt, kezdetnéknél előlről, másként, más választással.

Ott töltöttem el az egész napot tétlenül, délután láttam a buszt befutni az idegen városka terére, s találgattam, a babszemnyi utasok közül melyik lehet Olivera, „Bármelyik ösvényen indulsz, csak a hegynek vedd az utat: hozzám jutsz”, mondtam neki két nappal előbb, amikor már csak valahol messze érezhettem magam biztonságban. Beletelt fél órába is, mire Oliverát az egyik ösvényen megpillantottam; elállt a lélegzetem: egy fehér trikós, szőke, nyurga fiúval jött. Babérbokor és kőszikla között néztem ki magamnak fedezéket.

„Az ég szerelmére, hova cipelsz?“, kérdezte a fiú, „Mondd, nálatok minden lány így megkínózza előbb az embert?“, törtetett Olivera után. „Hogyhogya előbb? Hogyhogya cipellek? Mondtam már, hogy nekem kicsi a te méreted. Mit mondjak még? Akár a kullancs!“, pattogott Olivera, s meglepődve füleltem: ezt a hangnemét még nem ismerem, „Esküszöm, a gyötrésre teszel fel minden lapot. Váld be, min-

dig bukna rá a fickók! Dörzsölt kis görény vagy te!", kiáltotta a fiú ércesen csengő, szép hangján, „Mondtam már, hogy utálok a törpéket, nézz csak egyszer a tükörbe, ha van nagyítód”, szólt Olivera dühösen, s hátra nem fordult az egész idő alatt.

„Istenera, micsoda iskolázott feneked van, csak nem onnan jönnek ezek a gondolatok?”, nevetett könnyedén a fiú, s mutatójújjára akasztott lenge kabátját átvette vállán, arany nyakláncát a szájába vette, rágni kezdte, mint a zablát, lóhere lehetett rajta; egyszer csak hirtelen megállt: „Csakugyan, mit szólnál, ha most elkiáltanám magam: elég volt! Egy tapodtat se tovább! És a levegőbe lőnék. Nézz körül: sehol senki!”, kiáltotta, s derűs arcáról csak úgy sugárzott a kíváncsiság. „Kinevetnélek”, szólt Olivera, s hirtelen megállt, szeme csak úgy villogott: „Hagyj békén! Tulajdonképpen hova mégy? Mit kívánsz tőlem?”, förmedt rá.

A fiú is megállt, a szeme ragyogott. „Követni a sírig. Ennyi az egész. Végre értelmesen beszélünk”, szólt váratlanul halk, érzelmes hangon, s Olivera szeme felcsillant, alig állhatta meg nevetés nélkül. Leszgte a fejét, aztán ráemelte a szemét, s csendes, kérlelő hangon szólt meg: „Jó, hát volt, ami volt, köszönöm, hogy elkisértél, de most fordulj vissza. Nem vagy az esetem”. A fiú azonban csak megrázta a fejét. Olivera hátat fordított neki, szótlán felkapaszkodott a hegytetőre, körülnézett, leült egy kősziklára, s öblös kirándulótásakáját maga mellé tette.

Úgy ült ott, mint aki eltökélte, hogy bevárja a világ végét. Tudtam, hogy csapdába esek. Szentül meg voltam győződve, hogy nyomozó a fickó, s hogy a környező ösvények is tele vannak velük: a gyűrű egyre szorul. Az eddigi mellett még egy szokatlan izgalom vett erőt rajtam: nem tűrhetem soká ezt az útonállást. Ezt a hivatásból végzett, konok csábítást. Megfizetem az árát, s lesz, ami lesz.

A fiú odaült Olivera mellé, gyönyörködve nézett végig a lába előtt elterülő városon, aztán a messzi hegyekre meredt. „Csakugyan gyönyörű látvány, érdemes volt feljönnöm”, mondta, aztán Oliverára nézett, „Eszem azt a kis fitos orrodát, mire szoktad használni?”, csücsörítette a száját, Olivera azonban nem válaszolt neki, csak ült mozdulatlanul; a fiú bátorításnak vette, bal kézzel átölelte, Olivera azonban felpattant, „Pusztulj innen! Utállak, nem érted?”, kiáltotta magából kikelve, s visszhangoztak a hegyek; a fiú felpattant, „Elég! Mi képzelsz, kisanyám?”, kiáltotta szikrázó szemmel, s kabátját a sziklára vetette.

Kiléptem a babérbokor mögül, a fiú meglátott, Oliverára meredt, aztán ismét rám, „Az más! Gondolhattam volna!”, húzta gúnyos mosolyra a száját, „Mademoiselle!”, hajtotta meg a fejét, s kelletlenül felmarkolta a kabátját, felém biccentett, aztán a semmibe nézett, „Micsoda pofa!”, szólt halkán, „Hoztál magaddal tükröt?”, kérdezte kedvesen Oliverára mosolyogva, s könnyed léptekkel, füttyörészve megindult az ösvény felé.

„Mi mindent kell elviselned miattam”, fordultam Olivera felé, amikor már a bokrok között dallikázott a fiú, s láttam, mégsem nyomozó; szomorúan, keserűen néztem Olivera szemébe, halványan elmosolyodott, megrázta a fejét, hozzám futott, megsókolt, s először éreztem,

hogy remeg a keze, amint a hajamba túr. Meglepődtem. Magam elé tartottam az arcát, „Mondd csak, több ez annál?“, kérdeztem elgyötörtén; a szemembe nézett, bölintott, könny futotta el a szemem, szorosán átöleltem, fölkaptam, egy szikla mögé vittem, ölébe rejtettem az arcom, ő meg sokáig szótlánul üldögélt.

Először Elvirával jöttek ki hozzám még bujdosásom kezdetén. Egy-két nappal az után, hogy Mandina asszony fügefá ligetében szótlánul kerülgettük egymást a koromsötét éjszakában. „Egy tapodtat se megyek tovább!“, dobbantott Elvira, s ledobta kék kirándulótáskáját. Amikor előttük termettem, felsikoltott, „Itt az én brummogó medvéim!“, kiáltotta, s egy szempillantás alatt a nyakamba ugrott, „Mondtam én, kószáljunk csak a hegyekben, meglát ő bennünket!“, csilingelte; Oliverát is átöleltem, amikor feléje hajoltam, odatartotta arcát, aztán alig ejtett egy-két szót egész délután. Táskájukból eleség került elő, alig vártam, hogy Elvira süteményt ropogtasson gyöngy fogcaskáival, csak ültem, s gyönyörködtem benne békésen.

Aztán Elvira új, szürke szövet inget vett elő, „Nem tudom, jó lesz-e, a legnagyobbat kértem“, csicseregte, és szétterítette, majd nekemest és cibálta le rólam a szennyest, derékig meztelen voltam, hanyatt döntött, lovagló ülésben rántelepedett, s öklöcskéjével döngötte a mellem, „Oli, nem mennél sétálni egy kicsit, megbolondulok ezért a fajankóért!“, szólt Oliverának, „Oli, egy tapodtat se, felfal engem ez a pökkisasszony“, hadartam utána, „Megörültetek“, állapította meg Olivera, és fáradhatatlanul rakosgatta a kártyalapokat egy lapos kösziklán.

Később egyenként jöttek, ma az egyikük, másnap a másikuk, hol ebbe, hol abba a barlangba, előbb csak Elvira maradt nálam éjszakára, aztán Olivera is; két hét telt el így, akkor egy hajszá messzire szorított, nem érkeztem meg egész éjjel, pár nap múlva Oliverára bukkantam a hegyekben, másnap ismét ő állított be hozzám; megkérdeztem tőle, mi történt Elvirával, „Kificamította a lábát“, válaszolta, s többé sohasem faggattam, ő sem ejtett szót róla: Olivera ölébe hajtva a fejem Elvirát sirattam, mint a távolodó, már-már ködbe veszett szigetet, amikor épp a kontinensre teszi a lábát az ember.

Olivera először is szappant, borotvát, ollót szedett elő, jó ujjnyira nőtt már a szakállam, „Ó, ezért illetődött meg annyira a fickó“, nevetgéltem gyengéden, „Ühüm“, mosolygott komolykodva Olivera, s térdelve, fürgén körülnyírta az államot, aztán szappanozott rendületlenül, hosszú, vékony ujjai egyre csiklandoztak. „Feltöri a térded“, mondtam neki, s ölembe ültettem, „Miért viselsz mindig nadrágot?“, öleltem át a derekát, s a szappanból még a számba is jutott.

Legközelebb Bertel jött Olivera, összeszorult a szívem: őt is elveszítem. „Fiú, csak nem szoksz előlem is?“, kiáltotta Bert és megölelt, megszorongatta a karom, hosszan a szemembe nézett. „Egy hónapja tűvé tesztem érted a vidéket, s te mindig kereket oldasz előlem! Mi történt veled?“, kérdezte, s aggodalommal fürkészgetett. Kerültem a tekintetét; affélet dűnnyögtem, hogy az üzött ember végül önmagától is elhidegül. „Micsoda beszéd az! Amióta elbujdostál, úgy érzem magam, mintha fél ember volnék“, mondta, s nagy kezével csomagolni kezdett a táskából. „Itt az ideje, hogy leköltözz a városba, lesz,

ami lesz! Nézd, mit hoztam!”, szölt, és egy üveg tejet húzott elő; elmosolyodtam: a mi régi, megszokott vacsoránk.

„A temetőcsösz is szabadon van, a tárgyalását várja. Üdvözöl Mario”, tájékoztatott Bert, míg a tejet kortyoltam, s lopva hol őt, hol Oliverát fürkésztem; Berten alig változott valami, csak a tekintete zavart kissé, folyton repdes körös-körül. „Hogy álltok a vízgyártással?”, kérdeztem, s Olivera hosszú ujjait néztem, ölében pihentek, először jött hozzám könnyű selyemruhában. „Persze, meg kellett volna mondanunk neked is. Meglepetésnek szántuk. De mindent megtettünk, hogy megtaláld a vizet, ha ugyan van, emlékezz csak”, mondta Bert, és hanyatt dőlt a ráspolyos hegyi fűben. Ez igaz, gondoltam magamban szomorúkásan. „Csak nem neked vész kártyát?”, kérdeztem Oliverától, bólintott egyet, „Csak tudnád, milyen szépeket mond”, szölt gyengéden, s mikor rámvillant a szeme, hosszú hetek óta először gyúlt ki a szikraszóró.

„Angelina egy kazettát hagyott nálam számodra”, mondta Bert, „nekem azonban fürta az oldalamat, kinyitottam, s tudod-e, mit találtam benne?”, kérdezte kíméletes hangon. Feléje fordultam, újabb csapást vártam, de már csak közömbösen. „Egy cédulát, amelyen ez állt: Várta lak. Nem jöttél. Mindent elégettem. Ez legyen tőlem az emléked. Angelina”, számolt be Bert, és felkönyökölt, rámnézett. Hangosan felnevettem. „Ennyi az egész? Oda se neki!”, szöltam és legyintettem, Bert arca felderült, egy pillanatra visszatért a régi, vidám élet. Átölelt, s meghittent mondta: „Jöjj le velünk most, mindjárt, meglátod, kieszelünk valamit”, de én csak a fejemet ráztam, bár tudtam, nem soká odázhatom el a választást, lassan elmúlik a nyár, elmaradoznak az emberek.

Azon az éjjelen is egy barlang szájában háltam; a mennyezetről fűrtökben lógtak a denevérek, pokrócom a fejemre húztam. Valami távoli, halvány morajlás zsongott a fűlemben, nagyon mélyről jött, s egyszer csak felkeltem, tapogatózva feléje indultam. Meglepidtem, hogyan is lehet felszerelés nélkül ilyen csodálatosan könnyedén a mélybe ereszkedni; kezdetben tövisbokrok között kellett utat törnöm magamnak, efféle növényt barlangban még sosem láttam: az ujjam hegyével megérintettem egy tövist, tüstént kiserkent a vérem, amikor azonban a bokrok közé furakodtam, az ágak szétváltak, s egyetlen karcolást sem ejtettek rajtam. Aztán összeszűkülte a barlang, s csak egy akkora nyílás vezetett a mélybe, hogy a kezem éppen csak bedughattam rajta, feszegettem hát egyre a követ, reménytelenül kemény volt, aztán tehetetlenségemben belerúgtam, s nagy ámulatomra behorpadt, mint a tészta: a kezemet itt nem használhatom, villant át az eszemem, ez a szabály; a lábammal kezdtem dolgozni, s olyan simán haladtam feléle a kőtésztaiban, mintha süllyesztő repített volna.

Egy tágas terembe pottyantam, körültapogatóztam: minden nyirkos volt, s a legkisebb nesz is csodálatosan visszhangzott. Amikor felálltam, láttam, végeláthatatlan, térdig érő gombaerdőbe kerültem, akkora volt egy-egy gomba, mint egy vödör; apró, fészlő pattogásoktól visszhangzott a barlang, a gombák nőttek, egyre nőttek. Egyszer csak ismét tompa zsuborgást véltem hallani. A földre vettem magam, kötörmelékbe markoltam. Széttúrtam, s egy hatalmas sziklát

mozdítottam ki a helyéből. Ismét törmelék közé kerültem, majd újra egy sziklát gördítettem félre. Véget nem ért a munka, vért izzadtam. Fáradtan felmásztam a következő sziklára, s azon nyomban szörnyű robajjal megnyílt alattam a föld: légpárnán lebegtem, megdermedtem: vajon itt pusztulok-e ég és föld között vagy lezuhanok, s izzé-porrá zúzom magam.

Ahogy a porfelhő oszladozni kezdett, vakító fényben ragyogott körülöttem minden, s csodálkoztam rajta, hogy szilárd talaj van a lábam alatt. Amint a szörnyű robaj visszhangja lassan elült, víz dús csörgedezését hallottam: itt kell lennie, alig egy röpke kőhajításnyira. Körülnéztem, gyönyörű, karcsú üvegciprusok erdejében ácsorogtam, ezer színben ragyogtak, égbe szűrő óriások s pöttömnyi csemeték egyaránt.

A csobogás felé indultam izgatottan, óvatosan, lábaimra minden lépésnél egyre nagyobb kolonc tapadt, lehajoltam, öklömmel vertem, sehogy sem szabadulhattam tőle, megdöbbsentem: hiszen kövesedik a lábam, térdig már nem is érzem, s ha hozzáütök valamit, csak úgy cseng; hasra vetettem magam és kúsztam tovább, egy szikla mögött végre ezüstső folyót pillantottam meg, ötven méter széles lehetett, már csak a kezemmel mozoghattam, egy jó ugrás kellene még, s a vízben hevernék, de sohasem tudom meg, sós-e vagy édes, elhagyott az erőm, s ha bele is gurulnék, alámerülnék: örökre kő vagyok.

Saját magamat hogyan emelhessem fel, én, a sziklák hengergetője, hogy önsúlyomtól a vízbe göröghessek? Körmömmel, fogammal martam a kőbe, megfeszültem inamszakadtáig, s egyszer csak megmozdult velem a föld: érces robajjal csobbantam a vízbe. Elálmlétkodtam: levált rólam a kő, tagjaim rugalmasan mozogtak. Beleittam a vízbe, „Ivóvíz!”, kiáltottam örömmel, s kicsordult a könnyem, „Ivóvíz!”, ordítottam lelkendezve, s csak faltam a vizet belehasalva, be nem teltem vele.

„Nem érted be velem, neked a titkom is kellett! Hát tessék!”, csilinglelte valaki kajánul a hátam mögött, hátraperdültem, Elvira állt előttem, gyönyörűbb volt, mint valaha: szeme furcsán csillogott, s tartásában szokatlan méltóság: Angelinával párosult. „Ember innen még nem tért vissza; ez a te sorsod is, légy bár mindenem, a legdrágább kincsem”, s a szomorúság, ahogy rámnézett, a kőszobroké volt.

„Elvira, bejártam a világ minden javítóját, sehol sem bukkantam a nyomodra, de miért olyan a szemed, mintha üvegből volna?”, szóltam csodálkozva, s kimásztam a vízből, lepengett rólam, mintha olajba mártottak volna; még sohasem vágytam senkire úgy, mint akkor Elvirára. „Nézd, a fülem meg mintha pléhből volna, tapogasd csak meg! Balgaságnál csak a becsvágyad nagyobb; lakolnod kell érte, bár megszakad a szívem!”, metszett a szava, mozdulni sem mertem. „Csakugyan, pléhből. Ilyent már láttam, sok gonddal jár. Elvira, adj vizet az embereknek, ott a mi boldogságunk is, ahol boldog embereket látunk”, szóltam halkán, keserűen.

„Ó, igen, a víz!”, nevette idegesen, s valahonnan egy papírköteg került a kezébe, mutatójával megpöccintette, szikra szállt a körméből, s a papír elhamvadt. „Hát vigyék a vizet! De ahova ember teszi

be a lábát, ott soha többé nem hallhatod ezt a gyönyörűséget, figyeld csak!”, szólta, s kavicsot markolt fel, búbajos ujjal hajigálta hol ennek, hol annak az üvegciprusnak, a kavicsok egyikről a másikra pattogtak, s ámuldozva hallgattam a zengő, bódító zenét. Elvira hosszú órákra belefeledkezett a játékba, s ujjá hegyéről úgy pattogtak a kavicsok, mintha zümmögő méheket bocsátana útjukra.

Az elhajítástól függött minden; magasabban vagy mélyebben érintik-e ezt vagy azt a ciprust, milyen szögben siklanak le erről, pattannak amarra, mikor milyen összhangban csendülnek össze a tizedik, századik kavicsal; egy-egy kavics útja csak akkor ért véget, amikor a siklószöge a földre repítette. Csak ültem lélegzetfojtva, megszűnt számomra a világ. A művészetek művészete volt ez, s amikor az utolsó akkord is elhangzott, Elvira pedig átszellemülten rámmosolygott, kiábrándultan zökkentem vissza világomba, s mégis sóváran vágytam ismét ezt a különös zenét.

„Elvira, ha ezt az emberek hallanák, nemesebb volna az élet”, mondtam megilletődve, „Kérlek, mit égettél el az előbb? Miféle öngyújtód van?”, kérdeztem töprengve. „Az emberek!”, kiáltotta Elvira dacoson, „Nyiss csak egy rést valahol is, eltompul a zengés, elenyésznek a hangok!”, csilingelte, s kezével egy félkört írt le. „Az emberek a vizet akarják, de ezt a zengést rabolnák el veled”, mondta, s mosolyogva felém indult. „Pedig én vizet adok az embereknek, Elvira”, szoltam szomorúan, „mit égettél el, nem érzek füstszagot”, kérdeztem gondba esve, ő pedig megállt előttem, s szelíden megrázta fejét. „Nézz oda, ahol összeszűkül a barlang! Ott áll az ember, aki el akarta lopni a vizet!”, suttogetta halkan.

Felkaptam a fejem. Arra néztem. Hunyorogtam a vakító fényben. egy üvegciprus tövében a vízgeológus görnyedezett. „Hogyan kerültél ide?”, kiáltottam megdöbbenve. „Ne kérdezz! A bűnbeesés az örökös kárhozatom!”, dörögte ráspolyos hangon, „De hiszen egyszer már megszabadítottalak!”, kiáltottam elkeseredve, „Nincs szabadulása annak, aki folyton visszatér”, nyögdécselte, „Akkor miért ámitottál a nomád törvénnyel?”, kiáltottam haragosan, „Honnan veszed a kérdést, ha válaszod nincs?”, sóhajtott fel kinnal’ „Mit művelsz ott?”, kérdeztem indulatosan, „Az üvegciprusok siklószögét reszelgetem”, kiáltotta megvetéssel, „Hiszen akkor ez a csodálatos zene is a te műved!”, szoltam elragadtatással, „Az én művem a kristálypor, amely a tudómet marja szét”, nyögte keserű gúnnyal.

„Így kell hát nekem is lakolnom?”, fordultam döbbenet Elvirához, „Nem”, ölelt át Elvira, „te a tétlenséggel lakolsz, örökké velem leszel”, suttogetta halkan, mélyen a szemébe néztem, soha többé nem láttam, jól tudtam, mit teszek, soha úgy még nem vágytam rá, átöleltem, mint a bilincs, kacagott a gyönyörűségtől, még jobban szorítottam, hörögve veszett bele a szerelembe, majd szétpattantak az izmaim, még egyet feszítettem, aléltnan ropogtak a bordái, ujjaim hegyéből kiserkent a vér, szemem előtt tűzkarikák táncoltak, holtat öleltem, s fojt rá a könnyem, veritékem.

Amikor kihullott a kezemből, ijedten hőköltem hátra. „Jöjj, szabad vagy, már halott”, kiáltottam leverten, „ha ugyan tudod, hogy mihez kezdj ezzel a szabadsággal”, toldottam meg halkan, s a bar-

lang szögletéből hitetlenkedve, köhécselve közeledett az emberem, sápadt arcát eltakarta, amikor meglátta a tetemet, „Hiszen te Mario vagy!”, kiáltottam rá álmélkodva, „Persze, fiú”, nézett rám csodálkozva, „Az előbb még a vízgeológussal beszéltem”, mondtam a szemem meresztgetve, „Dehogy!” válaszolta Mario, „Jól láttam az anyajegyét a nyakán”, bizonygattam kétségbeesve, „Kívülem senki sem volt itt”, mondta, s a körmeit rágta, „Nem is tudom, örüljek-e vagy bánkódjak. Mondd, mit égetett el Elvira?”, kérdeztem, de ő csak kézen ragadott, fémes, ráspolyos volt a keze, nyálkás folyosókon, marasztaló szuroktengereken, fogvászó homoküregeken vezetett át, mevetket mozdított félre, én meg csak egyre néztem magam mögé, folyton egy és ugyanannak a szakadéknak a szája tátongott rám.

Már szólni akartam, hogy álljunk meg, mi történik velem, hiszen a szakadék mélyén egy viskót látok füstölni, miért nem pöccinti rá a tanító a pipájára a rézkupakot, Mandina asszony karcsú ujjai megsárgulnak, maga is sárguló kínai, füstszínű selymet lóbál, a trafikos nevére pumpál rá valami kellemes illatot: ekkor friss levegő csapott meg, s kitárult előttem a kék ég; „Feküdj le és aludj, megnezem még a korsó cserepeit”, szólt Mario, és eltűnt a bokrok között, én meg a másik oldalamba fordultam, s csak akkor ébredtem fel, amikor a barlang előtt egy szirti sas lecsapott egy nyúlra: a nap már magasán járt az égen.

A sasra rontottam, a nyulat megszereztem: kedvetlenül sütöttem meg az ebédem. Az ösvényeken nagy ritkán felbukkant egy-egy ember, kosarat cipelt a fején egyenes derékkal, vagy szamarat noszogatót lusta kézmozdulattal; pár száz méterre tőlem, a hegyoldalban, távvezeték betonkaróit rakta le egy tucatszám munkás; egy tenyérszerű teraszon, két olajfát kerülgetve, egy aggastyán ásogatott fáradhatatlanul; az emberek, ha azt hiszik, hogy senki sem látja őket, úgy festenek, mintha mérhetetlenül unatkoznának. Elaludtam egy szikla árnyékában, s egyszer csak arra ébredtem, hogy elleptek a legyek. Legyintettem, s valakit megütöttem; egy szempillantás alatt felpattantam, s a becsapottság haragra gerjesztett. Elvira cirógatta az arcom egy fűszállal.

„Fuszulj innen!”, kiáltottam rá akaratlanul, s nagyon balgán festettem: a szemem előtt még mindig összefolyt a világ, bár jobbra-balra meresztgettem: mintha akvárium vízfalán át láttam volna a tábornokot, egy-egy vonása időnként bizonytalanul megremegett.

„Nesze nektek, lelkes látogatók!”, nevetett a tábornok, s egy rövidke, láncon függő, patinás, ezüst hüvelyű tört lóbált a kezében. „Nem akartalak megharagítani, fiú”, csücsörítette durcásan a száját, majd engesztelően arcon csókolt, „ki hitte volna, hogy ennyire eldurvultál”, nézett rám szomorkásan, s csak most láttam, hogy keskeny kis arcát barna szemöldök íveli.

Olivera fürgén mindenféle gyim-gyom virágot szedett, kezembe nyomta a csokrot, „Köszönts fel gyorsan Elvirát, s egy szót se kérdezz”, gyengéden átölelt, felhúztam a szemöldököm, esetlenül nyújtottam át a virágot, „Élj soká, ha lehet”, Elvira a tábornokhoz fordult, „Látod, ez az első virágunk”, mondta örömmel, „Tudod, fiú, megszerettem ezt az öregembert, s úgy döntöttünk, hogy egybeke-

lünk”, fordult felém, s átkarolta a tábornokot, „Van-e fogalmad róla, milyen izmos ez az ember?”, szorongatta a tábornok karját, ő meg kirántotta a hüvelyből a törst, maga elé tartotta, hegyét az égnek meresztve, emlékeztetőül, mint a pap a kelyhet, Elvira nyomban elengedte, „Tudod, fiú, ha az ember öregségére fejét vesztí, már csak így védekezhet egy bolondos csitritől”, mosolygott a tábornok, s zavartan, de örömmel öleltem át: kézzszorítása megértette velem, igazi férfi még a talpán.

„Azért jöttünk”, kuporodott mellém Olivera, „hogy hazavigyünk”, én azonban sokáig nem is értettem igazán a szavukat: kábult voltam és nagyon fáradt. A tábornok rengeteget mesélt, szeme élénkebb, ő maga frissebb, könnyedébb volt, mint korábban; annyit értettem a szavából, hogy a nyomozás valahol megakadt, s alighanem örök időkre homályban marad az ügy, hacsak az évek nem hoznak meglepetést. Néhány biztos nyom vezet egy fekete, fiatal nőhöz, akiről azonban senki sem tud semmit, csak azt, hogy napszemüveggel járt, piros fürdőruhája volt, s két markos fiú kísérette, akik közül az egyik egy liter levendulaolajat vásárolt a kazánostól, de nem fizetett érte.

A temetőcsősz jól megvan, tájékoztatott a tábornok, naponta épét itat a trafikossal: a hullarablásról bölcselkedik, és könyveket hord neki, igazát bizonygatván. A tárgyalása épp ma zajlott le, feltételes ítéletet kapott. „Beszéltem a közbíróval”, mondta a tábornok, „úgy véli téged is legfeljebb feltételesen ítélni el”, s közben egyre forgatta a törét, „Elmegyünk a rendőri hivatalba, kihallgatnak, s már szabad is az utad; egy héten belül meglesz a tárgyalásod, igaz-e, Elvira, ezt mondta”, fordult a lányhoz, s egy hosszú szarvú csigabígitát nyomott a kezébe ártatlan képpel.

A lányok megrohmozta, hogy menjek velük, én meg hagytam, hadd sodorjanak magukkal; tulajdonképpen rég elszántam már magam erre az útra, csak azon tépelődtem, kivel tegyem meg. A busz egykettőre hazarepített bennünket, s amikor a főtérre léptem, elsőnek a trafikosba botlottam. „Na, neked is megjött az eszed, te gyalázatos”, szólt rám hideg, szúrós szemmel, s jól megmarkolta görbebotját, „s nézd csak, micsoda díszkísérettel jön”, biggyesztette le a száját, sarkonfordult, s elballagott.

A tábornok egy szót sem szólt hozzám. „Mi történt a trafikossal?”, kérdeztem meglepődve, „Megülte valami a gyomrát”, mosolyodott el a tábornok. Egy napon a trafikos felkereste a tábornokot, s gondterhelten célozgatott rá, hogy mennyit küzdöttek ők, együttesen, Elvira nagyapja, összes őseik pedig e vérszopó nemzetség ellen, a tábornok egyre csak azt hajtogatta, „Rég volt az, öregem, hova tűnt már az az idő”, pár nap múlva ismét félrevonta a tábornokot, s bizalmasan, kéréllő, féltő hangon tudatta vele, nem kelt jó hatást, hogy folyton ezzel a lánnyal látják, furcsa mendemondák keringenek, „Miórt, hiszen legényember vagyok, öregem”, vont fel a szemöldökét, értetlenséget színlelve, a tábornok, majd még néhány nap elteltével a trafikos, üzlete ajtajában állva, azt mondta az embereknek: „Agyára ment a jó sora, minden hájjal megkent csitrikkel szélhámoskodik”, s azóta legfeljebb dörmög vagy elfordul tőle, ha összetalálkoznak.

Az emberek megálltak, amikor megláttak, néhányan felém intettek, köszöntöttek, én azonban a tábornok kíséretében egyenesen a rendőri hivatalba mentem, a lányok meg leültek egy padra a városháza előtt. „Ohó! Micsoda ritka vendég!” tessekelt be bennünket a rendőr, amikor kopogtunk az ajtaján, zavarában levette a csákóját, és a fogásra akasztotta, „Nos, letartóztatatsz-e? Rajta!”, kiáltottam, s kínálatlanul leültem egy székre, „Egyelőre nem. Lecsillapodtak már a kedélyek”, szólt szomorkásan, s egy-egy hosszú pillantást vetett rám. „Na, ha még egy jó feketét is kaphatunk, minden rendben lesz”, mondta a tábornok, és kényelembe helyezkedett, „Előbb talán elintéznénk az ügyet”, magyarázta a rendőr, s kigombolta a kabátját, az írógéphez ült, két ujjal kopogni kezdett. Kérdéseket tett fel, én meg tessék-lássék válaszoltam: maga is tudta, hányadán állunk.

Amikor aláírtam a jegyzőkönyvet, felsóhajtott, nyitva hagyta az ajtót, s átment a lakásába; ugyanabból az előszobából nyílt, mint az iroda. A tábornok a sziget térképét nézegette a falon, közben füstkarikákat eregetett, én meg csak ültem mozdulatlanul, mintha az örökévalóságot akarnám kivárni. A rendőr egykettőre elkészült a feketével, „Amikor elbujdostál, az asszonyom egészen megkergült”, mondta a rendőr, miközben a csészéket elébünk rakta, „folyton rágta a lelkem, hogy éhen pusztulsz, s cirkuszt csapott, hogy vigyek ki eleséget. Egyszer külön ebédet is főzött számodra. Pokol lett az életünk”, magyarázta erőltetett vidámsággal, s többször megtörölte a homlokát: talán a verejtéktől, talán a gondtól.

„Egy hete aztán elhagyott. Vagy tán én kergettem el, a csuda tudja. Az ilyesmiben sosem igazodhat el egészen az ember”, bámult feketéjére a rendőr, aztán az iratokat belesöpörte a fiókjába. „A tábornok meg épp nősülni készül”, mondtam esetlenül, s a rendőr vidáman pillantott fel rá, titokzatos mosoly perdült a szája szögletébe, aztán elmélázott, „Nálunk az volt a baj, hogy nem született gyerekünk. Nézzetek, milyen süket ez a ház”, mondta, s karjával egy félkört írt le.

Amikor kijöttünk a rendőri hivatalból, megcsapott a kérdés, amelyet oly régóta elhessegetek magamtól: most hova? A tábornok magával vitt szüleihez; félreeső, ragyogóan tiszta házikóban két csendes aggastyán; az asztot, csontos öregember naphosszat a virágoskertben tesz-vesz, szavát se hallani, s naponta háromszor, étkezés után, egy-egy pohár vörös bort iszogot nagy élvezettel a nyitott veranda hűsében, az öregasszony ebédet főz, s időnként egy-egy feketével lepi meg hírneves fiát, a tábornok naponta kitakarít: olyan üres ez a ház. Az emeleten kaptam szobát, a tábornok mellett; az öregasszony kedvesen szemügyre vett, behozta a tábornok homokszínű nyári ruháját, az enyémet meg kérte, hogy kimossa; nagyon is feszült rajtam a tábornok nadrágja, a sajátomat azonban magam mostam ki egy kopott, vassalt fateknőben, „A fiamat is ebben fűrészőttem”, mélázott el gyengéden az öregasszony, „jaj, de régen volt az”, legyintett mosolyogva.

De sehol sem leltem nyugtom. Naphosszat kószáltam a hegyekben, céltalanul lődörögtem a városban, csak épp az erőd felé nem merészkedtem, órákon át üldögéltem a tengerparti sétányon, magam elé meredtem, a semmibe, s ha mellém is ült valaki, szórakozottan hallgattam meséit, s alig volt hozzá szavam. Bert elcsalt egy éjjel halászni,

de nem vette hasznomat: csónakja farában gubbasztottam, aztán elnyomott az álom. Mario egy délután magával vitt motorcsónakján, a strandnál vidám lányokat szedett fel, távoli öblöcskében kötött ki, a lányok alig fértek a bőrükbe, folyton hancúroztak, én meg várva vártam, hogy alkonyatkor hazatérjünk, esténként Olivera kijött a sétányra, nagyokat hallgattunk, egyre üldögéltünk, egy-egy gyengéd szót váltottunk csupán: ezek voltak legszebb perceim.

Egy délután, épp amikor feltételesen elítéltek, ellátogattam a temetőcsőszhöz; nyakig volt a munkában, televízióantennát szerelt a házára, „Járt itt a fiam”, kiáltotta, s óvatosan lemászott a tetőről, „nagyon lehordott, azt mondta, micsoda örülségbe mártom én őt, jobb volna, ha halálom előtt magamba szállnék”, hajadonfőtt ácsorgot, borzas fejjel, szeme vidáman csillogott, „Azt válaszoltam neki, hordja el magát, ő is éppen olyan hullarabló, mint a többi. Na, mit szólsz az antennához?”, röppent az égre a tekintete, s válaszomat meg se várva, kotorászni kezdett a szőlőinda között, „Erre áldomást is ihatunk”, kacsinított rám, és előhúzott egy kéltiteres flaskót, „Tudod, újabban némely öregemberek nagyon ide szoktak, s megisszák a boromat”, magyarázta bizalmasan, este pedig nagy élvezettel néztünk a képernyőn egy izgalmas rémhistóriát.

Egy-két hétig a temetőcsősznél laktam, aztán Bert vitt el magához. August az ajtóban fogadott, megrázta a kezem, „Nagy cirkusz volt ez, most még csak a trafikost kellene belemártani a szószba”, kajánul nevetgélt, s látszott rajta, valamit forral elene, de hiába faggattam, hallgatott, mint a sír. „Van annak, szegénynek elég baja”, mondtam, hogy eltérítsem szándékától, „Igen. Azt hiszi, hogy a magántulajdona az igazság. Folyton meg akarja váltani a világot”, s August szúrós szemmel, merev nyakkal nézett körül, akár a trafikos. „Újabban egy tucait sáspákát tart az üzletében, azzal veri a pultot az emberek orra előtt. Csak tudnám, honnan szerzi”, töprengett kíváncsian, „Fogadjunk, hogy tüsszentőporral akarod behinteni!”, csaptam le rá váratlanul, August arca ekkor megnyúlt, majd harsány nevetésben tört ki, s percek alatt eltűnt a házból.

Bert sokat magyarázott a rajzairól, töviről hegyire elmondta a vízgár szerkezetét, figyeltem is, csak éppen nem érdekelt. Egy-két napig dolgoztam egy bárkán, aztán a távvezeték munkásaihoz csatlakoztam, de őket is otthagytam; nem esett nehezemre a munka: nem kötött le, az volt a baj. Olivera a bankban állt munkába, esténként elcsalt egy-egy vacsorára hol az egyik, hol a másik vendéglőbe, a tábornokkal is sokszor együtt időztünk, Elvira jobban virult, mint valaha. Aztán egy napon ők is elköltöztek a messzi fővárosba, nagy bőröndjeikkel felségítettem őket a hajóra, Elvira arcon csókolt, s közben valamit suttogott is, ki tudja mit.

Lagzijukat családi körben ülték meg, a tábornok szüleinél, csak ketten voltunk hivatalosak Oliverával; Mandina asszony szomorkásan nézett rám, „Fiú, te még jobban megcsontosodtál”, mondta halkán, az öregember szótlanul a semmibe révedezett, szeme mintha elázott volna, az öregasszony a fiában gyönyörködött, „Tavaly óta megöszült, szegénykém”, dünyögte szeliden, Olivera az asztal alatt a kezemet szorongatta, hamar elköszöntem, s azon az éjjelen soká kószáltam, aztán

az öböl túlsó felén, a strand felett, egy elhagyott pásztor-kunyhónál kötöttem ki, kőből rakták, alig ért embermagasságig, egyetlen tenyérnyi helyisége volt, ajtó nélkül ásitott az éjbe. Másnap kitakarítottam, durva heverőt ácsoltam, régi barlangomból elhoztam a pokrócom, s aztán délutánoként Oliverával néha-néha felsétáltunk a kunyhóhoz, nézegettük a lassan elnéptelenedő öblöket, vártuk az őszt.

„Költözz hozzánk”, mondta Olivera egy délután, „Mandina asszony is szívesen lát, üres a háza”, én meg összerendeztem: igen, az embernek előbb-utóbb szembe kell néznie magával, régóta tudom, hogy eljön ez a pillanat is: vártam már. De mire megy az ember, ha nem tud mit kezdeni magával? Teng-leng, viszi a szél, kiveti a tenger. A remete tudta, miként éljen, s bármily hiábavaló volt is az élete, úgy pergett le, ahogyan elképzelte: az övé volt, nem hasadt ketté.

De mihez fogjon az ember, akinek élete már csak képzeletben alakulhat ki, megíékel a való világ, bármily nemes legyen is ez a képzelet; választhat mást, csak nem a szíve szerint. Mihez kezdjen az ember, aki hős lehetne, emberek vasizmú jótévéje, ha csak egyetlen kurta emberöltővel előbb született volna; mihez kezdjen, ha olyan világ jutott neki, amely az őrlő szorgalommal eteti meg a hősök kenyérért? Magamhoz öleltem Oliverát, s elmondtam neki, semmire sem juthat egy semmirevaló emberrel, aki a betevő falatját is csak ím-mel-ámmal keresi meg, élösködne csak a nyakán, s keserű volna minden falatja, amit rokkantan, alamizsnaként kapna tőle. „De én olyan-nak szeretlek, amilyen vagy”, mondta Olivera, „csak éppen havonta megnyíratnálak”, s nyakonteremtett, ölébe szorította a fejem.

Ámde megjött a tél, s egy napon mégis szomorúan, leverten, leszorultam Mandina asszony házába. „Örülök, fiu, hogy mégis rászántad magad”, fogadott mosolyogva Mandina asszony, „nagyon hiányoztak azok a régi, szép téli délutánok”, csicseregte, s bevezetett a földszinti első szobába, amelyben Mária Terézia széles ágya ácsorgott, „Itt lak-tok majd”, tárta szét a kezét, „ezt az ágyat pedig nektek ajándéko-zom”; Olivera szeme csillogott, megterített a nappaliban, a nagy ében-faasztalnál, s amint sürgölődött, meghökkenve láttam, tartása, járása megváltozott: egyenes derékkal, simán siklott el mellettem, mint Ange-lina egykoron.

De a hosszú téli délutánokat csak ritkán töltöttem odahaza; Man-dina asszony és Olivera mindig a terebélyes, medvebőrrel letakart he-verón üldögéltek, fáradhatatlanul simogatták, feltartóztathatatlanul csicseregtek, csak egyetlen dolog maradt el: Mandina asszony többé rá se hederített bölcsei szép, pergamenes könyvére. A szakadatlan zsongás idegesített, az azonban, hogy a könyvek bezárva heverték, s legfeljebb közelségüket érezhette az ember, megnyugtatott. Egy-egy félórásckát üldögéltem velük, a Buddha-szobrot forgattam, aztán csendben, észrevétlenül távoztam, s csak későn tértem haza, amikor már Olivera is az igazak álmát aludta.

„Miért nem fogsz már valamihez, emberrnyi ember vagy, és csak széltoló lett belőled”, korholt egy délután a trafikos, amikor dühé-ben ismét becsukta boltját, és csak az ablakon át volt hajlandó érint-kezni a világgal. „Átadhatnám neked ezt a boltot, akárhogy nézem, még mindig te vagy a legtisztességesebb a sok szélhámos között”, s

ismét rámvetette igéző tekintetét, ki tudja, mibe szándékozott bizalmasan beavatni, „A rendőr pályázik rá, ha beadnám a kulcsot”, kezdte óvatosan, de elakadt vele, amikor észrevette, hogy alig is figyelek szavára, csak üldögélek mellette, az eső maszatolta ablaknál, és elrévedezve nézem a szél himbálta bárkákat a révben.

Korán kitavaszkodott, a vízgyárnál megindultak a munkálatok, mérnökök jöttek, Bert is ott szorgoskodott, Mario is, égtek az izgalomtól, közömbös türelemmel hallgattam gondos magyarázatukat, s egyre nőtt bennem az elégedetlenség és indulat lelketlenségem miatt. Ha nem is lettem magamra, még mindig örömet szerezhetne mások küzdelme, vágyai, boldogsága. Talán ilyen az ember: önnönmagára kell találnia, hogy másokra is rátalálhasson; minden idegen számára, amíg nem talált önmagára. „Talán a Déli-sarkra szeretnék elmenni egy expedícióval, ott még akadna mit tennem”, mondtam egyszer Bertnek, de akivel egykor elég volt pillantást váltanunk, hogy szót értsünk, már nem értett meg: átkarolt, s azt mondta gyengéden, ez az én világom, s ez a világ szegényebb volna nélkülem. „Arról beszélek, amivel én lehetnék gazdagabb, s a világ csak ezáltal”, szóltam halkán, „Mi kell még az élethez, ha az embert tisztelik, becsülik, szeretik?”, kérdezte Bert meghittén, s megállt, a szemembe nézett, „Azt csak azok tudják, Bert, akiknek hiányzik az, ami még kell”, mondtam neki, s lekaptam a tekintetemet nagy, csodálkozó szemérről.

Nagy meglepetésemre a temetőcsőszét még azokban a napokban ki-nevezték jegyszedőnek fel az erődbe, s egyetlen röpke héten belül csak úgy csődültek hozzá a látogatók. Két deszkát helyezett a sarokba, három-négy kődarab közé hamut hintett, rá egy üres konzervdobozt, egy-két hervatag virágot is ültetett kisebb dobozokba, „A remete holmijai, minden érintetlen”, magyarázta szemrebbenés nélkül a báméskodóknak, s tucátjával gyártotta a fura legendákat, hátrözongató históriákat, külön felhívta a figyelmet a sarokban álló csorba korsóra, a ki tudja, honnan előkapart cserepeket szakasztott úgy ragasztgatta össze, ahogyan a múzeumokban látta.

„Amikor végleg elbujdosott, csak ezt találták meg utána a hegyekben összetörve; természetesen néhány darabkája elkallódott”, mondta sajnálkozva, s időnként egy-egy embert félrevont, megkérdezte, érdekli-e egy-egy cserép a remete korsójából, jó pénzért bizalmasan átnyújtott egy-egy darabot a fiókjából; sohasem fogyott ki a készlete. Még az első hónapban sankot vitetett fel az erődbe, s ott, a remete fekhelye tövében hűsítő italokkal szolgálta ki a látogatókat.

Egy napon felballagtam hozzá, amikor megpillantott a bejáratnál, abbahagyta a mondókáját, szája mosolyra húzódott, kettőt tapsolt, s felém nyújtotta karját: vagy tíz szempár szegeződött rám. „A remete unokaöccse! Ő is évekig itt élt a remetével!”, kiáltotta, mint mikor a csillag jelenik meg a porondon. „Tulajdonképpen miatta lakoltatták ki a remetét. A fiúnak ugyanis meggyűlt a baja a rendőrséggel. Akkor, amikor kiszabadított engem a börtönből. Mert valami hullarablásba keveredtem. Kézzelel tépte le a cellám ablakáról a rácsot, nézzék meg ezt az óriást!”, s a szájtáti hallgatókon jóleső borzongás futott végig a hirtelen beállt halálos csendben.

„Fiú, a kutyafáját, fent a mellvéden ivót nyitunk, napernyős asztalokat helyezünk el, te leszel a pincér, képzelj, micsoda forgalom lesz: a remete unokaöccse, az óriás!”, hadarta a temetőcsósz, s bárhogy melesztgettem a szememet, szinte nem ismertem rá: honnan ez a ropant vállalkozókedv? „Tudod, túl sok emlék fűz ide”, magyaráztam neki szelíden, s alig akartam hinni a fülemnek, amikor elrikkantotta magát: „Annál jobb! Legalább otthon érzed magad!”, tüstént papírt szedett elő, villogó szemmel fűgén számolni kezdett.

A tavasz beálltával egyre türelmetlenebbül vártam az estéket, vacsora után, a sötétben, kísétáltam Mandina asszony fügefaligetébe, s a fa alá telepedtem, amelyről egyszer, gyerekkoromban, egy kosárravaló gyümölcsöt a köfalhoz verdestem. Soha olyan mély, megnyugtató csendre még nem találtam: üldögéltem, s vártam, hogy a házban kialakadjon az utolsó fény is. Néha kijött hozzám Olivera is, mellem ült, az ölembe hajtotta a fejét, el is szenderedett, s amikor fázósan felébredt, felkelt, megcsókolt, szótlanul beballagott a házba: jól esett távolodó, sötétbe vesző alakját látnom, s tudnom, hogy rátalállok, ha utánamegyek.

Egy éjjel, amikor betértem, a villany még égett, megálltam az ágy mellett, Olivera kisimult arccal, összekuporodva aludt. Hova is legyek? Mihez kezdjek? Az éjjelilámpát az asztalra tettem, papírt vettem elő, s leültem, hogy megírjam ezt a történetet. Szűzen állt előttem a papír, s mielőtt az első mondatot leírtam volna, sokáig tétováztam. Minek is? A remete egy életen át rította a sorokat, hogy aztán egy röpké délelőtt melegedjen nála. Minden kezdődik előlről? Az ember egyszer csak abba a korbá jut, amikor eltűnődik valami haszontalanságon, papírt vesz elő, és írni kezd? Vajon azért-e, mert összeszűkült előtte a világ? Vagy nagyon kitágult, s egyszerre elvész benne? És ha eljut arra a pontra, ahol mégis magára talál, megleli saját világát, akkor elveti a tollat, felrúgja a papírhalmazt, mert hiszen megvan az élete, s az kitölti minden porcikáját? Vajon csak az az ember van egy életen át írásra kárhóztatva, aki sohasem jut el addig az áhított pontig? Hova visz ez az írás, minek a kezdete ez?

Egy pillanatra kinéztem az ablakon: sötét, mély csend.

Előrehajoltam, s ráírtam a papírra:

Dél.

(VÉGE)